

NOVIČE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 17. oktobra 1855.

List 83.

Krompir določevavec žitne cene.

Po dr. Fernandu Stamm-u.

Ker se s spisom, ki smo ga v poslednjem listu naznanili, popolnoma veže ta, ktereга je gori imenovani veljavni pisatelj dr. Stamm občinstvu izročil, naj berejo častiti bravci še tega.

Lansko zimo je, kakor naši bravci vedó, ravno ta pisatelj pretresal vprašanje; „kaj bomo jedli?“ — ker pa je lani krompirja pomanjkovalo, je svetoval, naj bi se ljudje, kateri si želijo tečnega živeža, poprijeli graha, leče in boba. Letos se je krompir večidel povsod dobro obnesel, zato govori sedaj od njega.

„Lani — pravi — je dunajsk vagán krompirja veljal 2 fl. 24 kr. do 2 fl. 32 kr., — letošnjo jesen je v mnogih krajih na Českem cena padla na 1 fl., v nekterih celo na 44 krajc.; rež pa ravno ta čas velja 7 do 8 fl., pšenica 8 do 9 fl., grah 6 fl. — tedaj grah 6 do 9krat, rež 8 do 12krat, pšenica 9 do 12krat več kakor krompir.

Kaj nek pravijo učeni možje (kemikarji) k ti ceni?

Po naj novejših preiskavah Emila Wolf-a se zamore reči, da 102 funta graha, 129 funtov reži, 131 funtov pšenice, 134 turšice v živežu toliko zaleže kakor 514 funtov krompirja. Po družih skušnjah in preiskavah se je pa zvedilo, da rež, pšenica in turšica 4krat, grah pa 5krat več zaleže kakor krompir.

Če tedaj primerjamo ceno teh sadežev z njih tečnostjo in tedaj notrajno vrednostjo, vidimo očitno, da ste si vrednost in cena navskriž.

Letos je redivni ali tečni del, ki ga krompir v sebi ima, očitno bolji kup kakor redivni ali tečni del reži, pšenice, posebno pa graha, — je tedaj treba, da se ljudem to pové, da naj hišni oče svojo družino preskerbí s tem letos naj čenejšim živežem in gospodinji naroči, naj prav pogostoma daje krompir na mizo.

Kaj pa bo nasledek tega, ako bo za krompir dokaj kupca, in se ga bo tedaj veliko pokupilo in porabilo?

Dražji bo krompir. V tem pa bo manj kupca za rež, pšenico in turšico, in ti bojo potem — bolji kup. —

Po tem takem bo tedaj letos krompir določnik žitne cene.

Kadar bo ljudstvo dobro razumelo tečnost ali redivnost mnogoverstnih sadežev, tadaj bo vsaki poljski blagoslov, naj že zadeva kateri sad koli, občinstvu na dobro. Tisti, kateri tožijo čez dragino kruha, jo zamorejo odverniti, ako več krompirja uživajo.

Velika škoda je, dokler ljudstvo ne pozna redivnosti ali tečnosti in tedaj prave vrednosti tega ali unega živeža. Hočem jim to v izgledu pri krompirji dokazati. Žganjarije dobro poznajo vrednost krompirjevo; one bojo letos veliko veliko krompirja

nakupile. Po tem pa ne bo kruh bolji kup, ampak žganje, pa morebiti tudi žganje ne, ker žganje se lahko za dražje čase v magacinih shrani.

Kmetovavec proda svoj krompir in je potem 9krat dražji kruh; on tedaj potrafi polovico svojih pridelkov, in gospodarji, ki niso žita pridelali, mu pomagajo morebiti, ker pred vsim drugim reži ali pšenice namesto krompirja nakupujejo.

Jez se ne štejem v versto tistih, kateri od tega, če se vladarstva vtikujejo v kupčijske zadeve, pričakujejo nizke žitne cene, dober kup kruh itd. Ako pa vendar vlada s prepovedjo, da se iz krompirja ne sme žganje kuhati, hoče žitno ceno znižati, je takošno leto, kakor je letošnje, za to prepoved še naj pripraviše zato, ker letos je le krompir dober kup. Kadar se jemalo krompirja pridelalo in je tedaj drag, prepoveduje že terzna cena sama po sebi, da se ne dela iz njega žganje. Bog daj, da bi kemija tisti sled, ki ga že ima, da se namreč iz premoga utegne špirit (alkohol) izleči, popolnoma dognala, — veliko bi bilo s to znajdbo zoper dragino kruha pomagano“.

Od setve gojzdnega drevja.

(Dalje.)

Kako naj se gojzdno drevje sadi.

Sadi se drevje, če mlado ali pa že enmalo odraščeno, iz semena prirejeno drevjiče, ali pa tudi le samo mladike in veje od dreves odrezane, katerim reznice ali natiči pravimo, kam presadimo. Pomanjkanju drevja in lesa naših krajev bi se kmali pomagalo, ako bi se ob vodah in potokih, po jarkih, brežinah, in po mokrotnih spašnikih, verb na visoko rastečih, jancov in jelš obilo posadilo za veršnega drevja porabo. Ker tedaj vémo, da se to drevje laglje in berže z natiči zaredi kakor s posetvijo, bomo nar poprej od zasadbe natičev govorili.

Od reznic ali natičev.

Preskerbi se z dosti reznicami ali natiči in poreži jih iz dreves in germov, na katerih so prav terdni enoletni poganjki. Le-ti poganjki ali odrastki se porežejo spomladi preden se popje napejati začenja, to je, preden se drevje soči, in iz njih se po 10 do 14 pavcov dolgi ščapiči ali paličice naredé. Od spodaj na debelem koncu jih po strani obreži tako, da pri obrezku pop ostane, na verhu pa jih prirobi, da si roke ne dereš zaticaje jih v zemljo. Če se leta starih bersti ali odrastkov dosti ne dobí, so tudi persta debele, dve- ali triletne mladice ali vejice dobre; očistijo naj se pa stranskih vejic, in pripravijo kakor une reznice; pa nar boljše so mladice od enega leta mazinca debele, in če imajo že dobro izraščeno popje. Natiče pripravljene zveži po 25 ali več skup in zakopaj jih, da ne posahnejo, v vohko (vlažno) parst, dokler jih ne sadiš.

Hočeš namesto drobnih natičev že odraščene 8 do 10 čevljev dolge prote jancov ali verb saditi,